Lietas Nr.A420192916
Lietas arhīva Nr. AA43-0768-17/13
ECLI:LV:ADAT:2017:0919.A420192916.1.S

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2017.gada 19.septembrī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesas sēdes priekšsēdētāja S.Kanenberga,
tiesneses D.Makarova un A.Šteinberga,

piedaloties pieteicējai /pers. A/ un atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras pārstāvei Dacei Ivānei,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu, uzliekot Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai par pienākumu pārrēķināt /pers. A/ slimības pabalstu par periodu no 2015.gada 15.decembra līdz 20.decembrim, sakarā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 30.septembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk – aģentūra vai atbildētāja) Pierīgas nodaļa, izskatot pieteicējas /pers. A/ iesniegumu, ar 2016.gada 14.janvāra lēmumu Nr.16/89597 (turpmāk – sākotnējais lēmums) nolēma piešķirt pieteicējai slimības pabalstu 80% apmērā no kalendāra dienas vidējās sociālās apdrošināšanas iemaksu algas 32,21 *euro* apmērā par periodu no 2015.gada 15.decembra līdz 20.decembrim.
Nepiekrītot kalendāra dienas vidējās apdrošināšanas iemaksu algas aprēķinam, pieteicēja sākotnējo lēmumu apstrīdēja.

[2] Ar aģentūras direktores 2016.gada 10.marta lēmumu Nr.16/559253 (turpmāk – pārsūdzētais lēmums) sākotnējais lēmums atstāts negrozīts.
Pārsūdzētajā lēmumā norādīts, ka, tā kā tiesību normas neparedz vidējo iemaksu algu sociālās apdrošināšanas pabalstiem aprēķināt no darba ienākumiem, kas gūti pirms likumā „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 2.punktā paredzētā 32 kalendāra mēnešu perioda (pieteicējas gadījumā no 2013.gada 1.aprīļa līdz 2015.gada 30.novembrim), tad aģentūrai nav pamata sākotnējo lēmumu atcelt un aprēķināt pieteicējai slimības pabalstu no viņas darba ienākumiem pirms pirmā grūtniecības atvaļinājuma.

[3] Administratīvajā rajona tiesā 2016.gada 18.aprīlī saņemts pieteicējas pieteikums. Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2016.gada 25.aprīļa lēmumu pieteikums pieņemts un ierosināta administratīvā lieta par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu, uzliekot par pienākumu aģentūrai pārrēķināt pieteicējas slimības pabalstu par periodu no 2015.gada 15.decembra līdz 20.decembrim.
Pieteikumā norādīts, ka, ņemot vērā, ka pieteicēja atradās divos bērna kopšanas atvaļinājumos pēc kārtas un pirms tam arī grūtniecības un dzemdību atvaļinājumā, aģentūrai slimības pabalsta vidējās apdrošināšanas iemaksu algas aprēķinā bija jāņem vērā apdrošināšanas iemaksu alga, ko pieteicēja saņēma 2011. un 2012.gadā, kad faktiski atradās darba tiesiskajās attiecībās un pieteicējas apdrošināšanas iemaksu alga nebija 0.

[4] Aģentūra rakstveida paskaidrojumā pieteikumu neatzīst un lūdz noraidīt, pamatojoties uz pārsūdzētajā lēmumā minētajiem argumentiem.

[5] Ar Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 30.septembra spriedumu pieteikums apmierināts un aģentūrai uzlikts par pienākumu mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās pārrēķināt pieteicējas slimības pabalstu par periodu no 2015.gada 15.decembra līdz 20.decembrim. Spriedums pamatots ar turpmāk minēto.
[5.1] Tiesa secināja, ka likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 2.punkta mērķis ir aizsargāt tās personas, kurām nav bijusi iemaksu alga grūtniecības, dzemdību vai bērna kopšanas atvaļinājuma dēļ.

Sistēmiski interpretējot likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 3.punktu attiecībā pret minētā panta otrās daļas 2.punktu, ir secināms, ka tas noteic kārtību, kādā ir aprēķināma vidējā apdrošināšanas iemaksu alga, ja apdrošinātajai personai (proti, personai, kas ir nodarbināta un pieprasa valsts sociālās apdrošināšanas (konkrētajā gadījumā slimības) pabalstu) likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 2.punktā paredzētajā 32 vai 39 kalendāra mēnešu periodā apdrošināšanas iemaksu alga nav bijusi, proti, tā nav bijusi kādu citu, ne ar grūtniecības, dzemdību vai bērna kopšanas atvaļinājumu saistītu, iemeslu dēļ.

Minēto apstiprina Labklājības ministrijas sniegtais skaidrojums (*lietas 91.-92.lapa*) par to, kādēļ likumdevējs bija izvēlējies tieši 32 mēnešu atkāpšanās periodu, proti, tika saskaitīti kopā deviņi grūtniecības mēneši, apmēram divi, trīs mēneši pēcdzemdību atvaļinājums, 18 mēneši bērna kopšanas atvaļinājums un divi kalendāra mēneši pirms mēneša, kurā iestājies apdrošināšanas gadījums. Kā redzams no minētā, tad likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta pirmajā daļā, kas regulē vispārējo kārtību vidējās apdrošināšanas iemaksu algas aprēķināšanai, noteiktais 12 mēnešu periods aptuveni veidojas, summējot grūtniecības periodu ar diviem kalendāra mēnešiem pirms mēneša, kurā iestājies apdrošināšanas gadījums.

[5.2] Tiesa secināja, ka likumdevējs vispārīgi ir noregulējis situāciju, kā ir aprēķināma vidējā apdrošināšanas iemaksu alga personām, kurām nav bijusi apdrošināšanas iemaksu alga, jo viņas atradušās grūtniecības, dzemdību vai bērna kopšanas atvaļinājumā. Likumdevējs ir regulējis ierasto dzīves situāciju, kad persona iepriekš minētajos atvaļinājumos atrodas vienu periodu. Situācijas, kad iepriekš minētajos atvaļinājumos persona var atrasties nepārtraukti divas reizes ilgāk, ir salīdzinoši retas, un likumdevējs to nevarēja paredzēt un tādējādi iekļaut likumā.

Tiesa secināja, ka likumdevējs ir pieļāvis atklātu, neapzinātu likuma robu.

[5.3] Atbilstoši likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 2.punktam, ja apdrošinātajai personai šā panta pirmajā daļā un šā likuma 32.pantā paredzētajā vidējās apdrošināšanas iemaksu algas noteikšanas periodā apdrošināšanas iemaksu alga nav bijusi grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma, bērna kopšanas atvaļinājuma dēļ, tad, aprēķinot valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu, vidējo apdrošināšanas iemaksu algu nosaka par iepriekšējo šā panta pirmajā daļā un šā likuma 32.pantā paredzēto 12 mēnešu periodu, paredzot iespēju vidējo apdrošināšanas iemaksu algu noteikt darba ņēmējam attiecīgi par 12 mēnešu periodu 32 kalendāra mēnešu laikā pirms mēneša, kad iestājies apdrošināšanas gadījums.

Savukārt, kā var secināt no Labklājības ministrijas sniegtajiem paskaidrojumiem, tad 32 mēnešu periods pēc būtības veidojas 12 mēnešu periodam, kas ir nepieciešamas vidējās apdrošināšanas iemaksu algas noteikšanai (grūtniecības periods un divi kalendāra mēneši pirms mēneša, kurā iestājies apdrošināšanas gadījums, tas ir, periodi, kuros personai ir bijusi apdrošināšanas iemaksu alga), pieskaitot 21 mēnesi, kurā persona ir bijusi pēcdzemdību un bērna kopšanas atvaļinājumā.

Līdz ar to ir izdarāms secinājums, ka gadījumā, ja persona ir bijusi grūtniecības, dzemdību, bērna kopšanas atvaļinājumā nepārtraukti ar diviem pēc kārtas dzimušiem bērniem, tad atkāpšanās periodu veido personas grūtniecības, dzemdību vai bērna kopšanas atvaļinājumiem pilnos mēnešos pieskaitot 12 mēnešus, kas ir nepieciešami vidējās apdrošināšanas iemaksu algas noteikšanai.

Līdz ar to, tā kā pieteicēja iepriekš minētajos atvaļinājumos atradās no 2012.gada 13.augusta līdz 2015.gada 11.oktobrim, bet slimības gadījums ir iestājies 2015.gada 15.decembrī, tad, ņemot vērā likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 2.punktā noteikto atkāpšanās perioda atskaites sākumpunktu, attiecībā uz pieteicēju apdrošināšanas iemaksu algas periods ir nosakāms no 2011.gada 1.septembra līdz 2015.gada 30.novembrim.

[5.4] Tādējādi atzīstams, ka attiecībā uz pieteicēju bija piemērojams likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 2.punkts.

[6] Par Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 30.septembra spriedumu aģentūra iesniedza apelācijas sūdzību, norādot šādus argumentus.

[6.1] Tiesa nav pareizi noteikusi 12 mēnešu periodu, no kura būtu aprēķināma mēneša vidējā apdrošināšanas alga.

[6.2] Tiesa ir nepamatoti atzinusi, ka tiesību normās konstatējams likumdošanas robs un līdz ar to nepamatoti paplašinājusi tiesību normu interpretāciju.

[6.3] Lai arī pieteicējai vidējās apdrošināšanas iemaksu algas aprēķins saskaņā ar likuma 31.panta otrās daļas 2.punktu būtu izdevīgāks, to nav pamata piemērot, jo likumdevējs ir noteicis tieši speciālu tiesisko regulējumu gadījumam kā pieteicējai.

[6.4] Tiesa ir nepareizi interpretējusi Labklājības ministrijas paskaidrojumu un nepamatoti pagarinājusi „atkāpšanās periodu" vidējās apdrošināšanas iemaksu algas aprēķinam.

[7] Pieteicēja rakstveida paskaidrojumā norāda, ka aģentūras apelācijas sūdzību neatzīst un uzskata, ka normatīvajos aktos ir robs, kas nostāda viņu diskriminējošā stāvoklī, balstoties tikai uz lēmumu laist pasaulē bērnus ar mazu vecuma starpību.

Motīvu daļa

[8] Rakstveida procesā pārbaudījusi lietas materiālus un novērtējusi lietā esošos pierādījumus, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka atbildētājas apelācijas sūdzība ir pamatota un pieteikums ir noraidāms.

[9] No lietas materiāliem apgabaltiesa konstatē, ka pieteicēja laika periodā no 2012.gada 13.augusta līdz 2015.gada 12.oktobrim (trīs gadi un divi mēneši jeb 38 mēneši) ir atradusies grūtniecības, dzemdību un bērna kopšanas atvaļinājumos

ar diviem bērniem nepārtraukti pēc kārtas (*lietas 54.-58.lapa*). Pieteicēja gan pirms, gan pēc minētajiem atvaļinājumiem ir bijusi darba tiesiskajās attiecībās ar AS „/Nosaukums/" un AS „/Nosaukums 2/", un strādājusi algotu darbu.

Lietā nav strīda par to, ka par pieteicēju gan pirms, gan pēc iepriekš minētajiem atvaļinājumiem līdz slimības gadījuma saistībā ar slima bērna kopšanu iestāšanās brīdim (2015.gada 15.decembrī) tika veiktas sociālās iemaksas. Tāpat lietā nav strīda, ka pieteicējai ir tiesības uz slimības pabalstu par laika periodu no 2015.gada 15.decembra līdz 2015.gada 20.decembrim.

Aģentūra pieteicējai ir aprēķinājusi slimības pabalstu, pamatojoties uz likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 3.punktu.

Pieteicēja nepiekrīt aģentūras veiktajam slimības pabalsta aprēķinam, jo uzskata, ka aģentūra nepamatoti nav ņēmusi vērā pieteicējas ienākumus, kas gūti pirms viņas aiziešanas grūtniecības atvaļinājumā ar pirmo bērnu, tas ir, par periodu pirms 2012.gada 13.augusta. Tādējādi pieteicēja lūdz pārrēķināt un piešķirt slimības pabalstu pilnā apjomā saskaņā ar likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 2.punktu.

[10] Saskaņā ar likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 17.pantu slimības pabalstu piešķir 80% apmērā no pabalsta saņēmēja vidējās apdrošināšanas iemaksu algas.

Minētā likuma 31.panta pirmā daļa noteic, ka vidējo apdrošināšanas iemaksu algu valsts sociālās apdrošināšanas pabalsta aprēķināšanai nosaka no apdrošinātās personas apdrošināšanas iemaksu algas par 12 kalendāro mēnešu periodu, šo periodu beidzot divus kalendāros mēnešus pirms mēneša, kurā iestājies apdrošināšanas gadījums, izņemot šā likuma 32.pantā noteiktos gadījumus.

Apgabaltiesa konstatē, ka atbilstoši pieteicējas iesniegtajām darbnespējas lapām pirmā darbnespējas diena sakarā ar slima bērna kopšanu bija 2015.gada 15.decembris (*lietas 28.lapa*). Tādējādi vidējo apdrošināšanas iemaksu algu slimības pabalstam saskaņā ar citēto tiesību normu jāaprēķina par periodu no 2014.gada 1.oktobra līdz 2015.gada 30.septembrim reģistrētajiem ienākumiem. Tā kā pieteicēja atradās bērna kopšanas atvaļinājumā, norādītajā periodā pieteicējai nav reģistrēti darba ienākumi.

Saskaņā ar minētā likuma 31.panta otrās daļas 2.punktu, ja apdrošinātajai personai šā panta pirmajā daļā un šā likuma 32.pantā paredzētajā vidējās apdrošināšanas iemaksu algas noteikšanas periodā apdrošināšanas iemaksu alga nav bijusi grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma, bērna kopšanas atvaļinājuma, atvaļinājuma bez darba samaksas saglabāšanas, kas piešķirts sakarā ar nepieciešamību kopt bērnu, atvaļinājuma bērna tēvam vai pārejošas darba nespējas dēļ, tad, aprēķinot valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu, vidējo apdrošināšanas iemaksu algu nosaka par iepriekšējo šā panta pirmajā daļā un šā likuma 32.pantā paredzēto 12 mēnešu periodu, paredzot iespēju vidējo apdrošināšanas iemaksu algu noteikt darba ņēmējam attiecīgi par 12 mēnešu periodu 32 kalendāra mēnešu laikā pirms mēneša, kad iestājies apdrošināšanas gadījums.

No lietas materiāliem izriet, ka pieteicējai 32 kalendāru mēnešu periodā pirms mēneša, kad iestājies slimības gadījums, tas ir, laika periodā no 2013.gada 1.aprīļa līdz 2015.gada 30.novembrim, nav bijusi apdrošināšanas iemaksu alga, jo pieteicēja šajā laikā atradās grūtniecības, dzemdību un bērna kopšanas atvaļinājumos ar diviem bērniem.

Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 3.punkts noteic, ka, ja apdrošinātajai personai šīs daļas 2.punktā paredzētajā 32 vai 39 kalendāra mēnešu periodā apdrošināšanas iemaksu alga nav bijusi, tad, aprēķinot valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu (izņemot maternitātes pabalstu un paternitātes pabalstu), vidējo apdrošināšanas iemaksu algu par šā panta pirmajā daļā un šā likuma 32.pantā paredzēto vidējās apdrošināšanas iemaksu algas noteikšanas periodu nosaka 40% apmērā no valstī noteiktās mēneša vidējās apdrošināšanas iemaksu algas. Aprēķinot maternitātes pabalstu vai paternitātes pabalstu, vidējo apdrošināšanas iemaksu algu par minēto periodu nosaka 70% apmērā no valstī noteiktās mēneša vidējās apdrošināšanas iemaksu algas.

No minētās tiesību normas satura izriet, ka, ja darba ienākumi nav reģistrēti arī visā 32 kalendāro mēnešu laika pirms mēneša, kurā sākās darbnespēja, tad vidējā apdrošināšanas iemaksu alga ir nosakāma 40% apmērā no valstī noteiktās mēneša vidējās apdrošināšanas iemaksu algas.

Tātad, lai personai noteiktu vidējo iemaksu algu likumdevējs, ir noteicis speciālu tiesisko regulējumu gadījumam, kad ienākumi nav reģistrēti arī visā 32 kalendāro mēnešu laikā pirms mēneša, kurā sākās darbnespēja. Tādējādi, tā kā pieteicējai darba ienākumi nav reģistrēti visā 32 kalendāro mēnešu laikā pirms mēneša, kurā sākās darbnespēja, tad pieteicējai vidējā apdrošināšanas iemaksu alga ir nosakāma 40% apmērā no valstī noteiktās mēneša vidējās apdrošināšanas iemaksu algas, kā to noteic likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 3.punkts.

[11] Apgabaltiesa konstatē, ka likumdevējs, nosakot, kā aprēķināms valsts sociālās apdrošināšanas pabalsts, nav paredzējis vidējo iemaksu algu aprēķināt no ienākumiem, kas gūti pirms likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 2.punktā paredzētā 32 kalendāro mēnešu perioda, tas savukārt nozīmē, ka likumdevējs ir vēlējies noteikt saprātīgu termiņu, cik ilgi konkrētajā periodā personas reiz gūtie ienākumi tiks ņemti vērā iemaksu algas aprēķināšanai, piešķirot sociālos pabalstus.

[12] Apgabaltiesa ir iepazinusies ar Labklājības ministrijas atzinumu par vidējās apdrošināšanas iemaksu algas noteikšanu pabalsta aprēķināšanai, kurā norādīts, ka jautājums par ilgāka „atkāpšanās perioda" (32 kalendāro mēnešu periods) noteikšanu vidējās apdrošināšanas iemaksu algas aprēķinam, ko ņem par pamatu pabalstu apmēra noteikšanai, attiecīgo normu pieņemšanas laikā netika diskutēts.

Apgabaltiesa uzskata, ka tas, ka šis jautājums nav diskutēts, nenozīmē, ka tam nav tiesiskā regulējuma, jo, kā izriet no minētā atzinuma, ministrija nav ne atsaukusies, ne vērtējusi likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta

otrās daļas 3.punkta saturu. Ministrija nav vērtējusi arī likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 3.punkta saturu kontekstā ar minētā likuma 31.panta otrās daļas 2.punktu.

Tāpat apgabaltiesa uzskata, ka, tā kā tiesiskais regulējums perioda noteikšanai vidējās apdrošināšanas iemaksu algas aprēķināšanai ir noteikts vienlaicīgi un normās atrunātie gadījumi seko viens pēc otra (likuma 31.panta otrās daļas 2. un 3.punktā), turklāt 3.punktā vēlāk ir veikti grozījumi, papildinot to ar jaunu izņēmumu, ka, aprēķinot maternitātes pabalstu vai paternitātes pabalstu, vidējo apdrošināšanas iemaksu algu par minēto periodu nosaka 70% apmērā no valstī noteiktās mēneša vidējās apdrošināšanas iemaksu algas, tad tas liecina, ka lielāks atkāpšanās periods nav noteikts mērķtiecīgi, kā arī to, ka šajos gadījumos ir nosakāms slimības pabalstam 40% apmērā, bet maternitātes un paternitātes pabalstam 70% apmērā no valstī noteiktās mēneša vidējās apdrošināšanas iemaksu algas, nevis no personas mēneša vidējās iemaksu algas, ja tā nav reģistrēta 32 mēnešu laikā pirms apdrošināšanas gadījuma iestāšanās.

[13] Ņemot vērā konstatēto, apgabaltiesa nekonstatē likuma robu un tādējādi atzīst, ka aģentūra pamatoti pieteicējai ir aprēķinājusi slimības pabalstu, pamatojoties uz likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 31.panta otrās daļas 3.punktu. Tādējādi nav pamata uzlikt pienākumu aģentūrai pārrēķināt pieteicējai slimības pabalstu par periodu no 2015.gada 15.decembra līdz 20.decembrim.

[14] Apgabaltiesa atzīst, ka pirmās instances tiesas spriedums nav pareizs.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 307. un 309.pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu, uzliekot Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai par pienākumu pārrēķināt /pers. A/ slimības pabalstu par periodu no 2015.gada 15.decembra līdz 20.decembrim.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja S.Kanenberga

Tiesnese D.Makarova

Tiesnese A.Šteinberga